

Kako se mora ravnati s pritožbami.

§. 7. Imeniki volilcev morajo vsaj en teden pred volitvijo ležati pri občinskem županu volilnega kraja, da jih vsak lahko pregleda (§. 8.), in se mora to razglasiti tako, da se to oznanilo očitno nabije pri c. kr. okrajnem glavarstvu in pa pri občinah volilnega kraja, ter da se razun tega, kakor je navada, okliče po občinah, po katerih bivajo vdeleženi posestniki, in pa ob enem tudi določi obrok osmih dni za vložbo pritožeb.

C. k. okrajno glavarstvo razsodi o v pravem času vloženi pritožbah vsaj v treh dneh, ter koj popravi, kar je našlo, da se mora popraviti. Ako se zahtevani popravek tukaj odreče, se sme prositi za presojo pri c. kr. deželni vladi. Taka prošnja za presojo se mora vsaj v osmih dneh po zvedbi zanikavne razsodbe vložiti pri c. kr. okrajnem glavarstvu, katero mora to nemudoma predložiti c. k. deželni vladi.

Razsodba c. kr. deželne vlade je za tisto volitev, za katero se ravno pripravlja, konečno veljavna.

Osem dni pred volitvijo se ne smejo v imenikih volilcev nikakoršne spremembe več storiti.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* *Če si gospodar želi napraviti tak gnoj, da en voz več velja, kakor sicer trije ali štirje vozovi, naj dela tako-le: Vselej, kedar gnoj iz heva kida na gnojišče, potrese naj ga, kakor je kup večji ali manjši, z gipsom. Tak gnoj obdrži svojo moč in rodovitost, in je na polji, v vinogradih, na vrtu ali kjer koli tako zdaten, da se obilo povrne denar, ki se za gips potrosi.*

Gospodarske novice.

* *Kako je nek ljudski učitelj obogatel.* Časnik „Landw. Zeitung für Elsass-Lothringen“ poroča o tem tako-le: Po nekem kmetijskem zboru v Wadernu okraja Merzigskega (v Renoprskem) je ljudski učitelj imenovanega kraja kupil mlado svinjico Angleškega plemena za 48 mark (marka 50 kr. našega denarja). V začetku meseca sušca 1872., ko je bila leto stara, je vrgla 5 prascev, katere, 7 tednov stare, je vkup za 188 mark prodal. Ko so bili ti prasci leto stari, je vsak okoli 3 cente vagal. 5. septembra tistega leta je svinjica vdrugič 8 prascev vrgla, 6 od teh, po 10 tednov starih, je prodal za 252 mark, druga dva pa začetka leta 1873. za 122 mark. Tretjikrat je storila sušca meseca 1873. zopet 8 mladih, katerih je 7, 7 tednov starih, za 240 mark prodal. Najslabšega je doma prihranil, ki pa je čez leto in dan tehtal 215 funtov. Meseca septembra 1873. je četrtič mlade imela, in sicer zopet 8, od katerih je 7, starih 6 tednov, za 168 mark prodal, osmega si je zopet za dom pridržal. Zadnjikrat je vrgla meseca julija 1874. leta 7 prascev, 6 jih je 6 tednov starih za 111 mark prodal, najboljšega pa za se obdržal, katerega še dandanes ima. Skupil je tedaj v vsem skupaj 1081 mark; če se od tega zneska odtegne 48 mark za kupljeno svinjo, znaša ostali skupljeni znesek za prodane prasce 1033 mark. Od tega dohodka se imajo odtegniti le stroški za izrejo starke in mladičev, kateri pa se zmanjšajo za toliko, kolikor so bili za dom prihranjeni mladiči vredni. — Kaj, ko bi tudi naši učitelji tako srečni bili pri nauku kmetijstva v tako imenovanih „landw. Fortbildungsschulen“?

* *O letošnjem Hrvaškem vinu* — piše „Gospodarski list“ — med drugim tako le: Gledé na množino sladkora se more letošnji vinski pridelek prištevati bolj srednjim letinam, ker kisline ima poprek za 6–10 od-

stotkov več kakor v navadnih letinah. Cena mu je zdaj, kolikor vemo, po 5 gld. za staro vedro. Kupcem se ta cena gledé na pridelano robo zdi dosti visoka.

* *Govejo kugo* — imajo v Galiciji in Bukovini, najnovejši čas pa se je prikazala tudi v doljni Avstriji in na Moravskem. Bati se je, da bi ta pošast zarad Rusko-turške vojske se ne razširila dalje po svetu.

Zdravniška stvar.

* *Zoper ozebljino.* — Nenadoma je „Novicam“ iz neznanne prijateljske roke iz Vidma (Udine) te dni došel 254. list italijanskega časnika „Giornale di Udine“, ki nam priporoča, svetovati ljudem, ki na rokah ali nogah po ozebljinah trpijo, sledeče zdravilo, ki se lahko rabi in malo stane: Brž ko se prikažejo prva znamenja na roki ali nogi, da prihaja koža na prstih rudečkasta in prsti srbijo, vzemi mrzle vode, prilij nekoliko kapljic žveplene kisline (hudičevega olja) in s tako okisano mrzlo vodo umivaj in drgni več dni ozebljino in zgubil jo bodeš. — Prodamo, kakor smo kupili; če pomaga, kar je lahko mogoče, hvaležni bomo neznanemu prijatelju, ki nas je seznanil s tem zdravilom.

Politične stvari.

O pogodbi z Ogersko.

S pogodbo, ki jo ima Avstrija na novo skleniti za 10 let, ne gré naprej.

Saksonec grof Beust, v čegar možganih se je rodila misel dualistične države, je že s tem, da je moral izbrati si drugo polje zdaj za svoje delovanje, najbolj pokazal puhlost svoje politike; al nikdar še ni skúpilo se toliko družih reči, ki kažejo popolno ničevost te politike, kakor ravno zdaj. Ni nam znano, s kakimi občutki zdaj on iz Londona, kjer morebiti za Turke dela, gleda svoje delo, ko vidi, v kakih silah se vije Avstro-Ogerska v tem hipu, ko gre po novi pogodbi popraviti škodo prve. To pa vendar vemo, da vsak Avstrijsk in tudi Ogersk domoljub obsoja nesrečno roko, ki je našo državo zapeljala v toliko nerazrešljivih zmešnjav. Dve leti že je skoro ponovljenje pogodbe med Avstrijo in Ogersko neprenehoma na dnevnem redu, — dve leti že si prizadevate dve vladi, vravnati razmere, skoro leto in dan se tudi že državna zborna in delegaciji vkvarjajo s to neprijetno in sitno zadevo, a vspeh vsega tega je ta, da se je pri določivnih krogih vtrdilo prepričanje, da ponovljenje pogodbe je nemogoče. Krivdo tega valiti na to ali ono vlado, ta ali oni parlament, in očitati jima, da sta zavoljo nepoznanja obojih razmer premalo odjenljiva ter nimata dosti uma za obojne koristi, — to bi bilo krivično. Vzroka, zakaj je vse napenjanje prazno delo, je iskati v tem, da so razmere, po prvi pogodbi vstvarjene, po vse neneravne. Temelj pogodbe od leta 1867. je bil skupnost političnih interesov Avstrije in Ogerske. Po teh so se vstrojile vse naredbe in postave, ki jih je potrebovala nesrečna dualistična podoba države. Ogerska se je ločila od Avstrije, kakor si naredi žena, kateri skupno zakonsko življenje ne ugaja, svoje lastno gospodinjstvo. Osnovci dualizma so se nadjali, da se boste ob času nevarnosti obe polovici cesarstva zopet združili; al koliko se je do zdaj od te nade vresničilo? Največa napaka pa je bila ta, da so mislili, da to, kar se godi o političnih, se bo godilo tudi o materialnih vprašanjih. Al o gospodarskih in denarnih zadevah zahtevati skupnost interesov, je neneravna

reč. Skupnost in enakost interesov je le takrat, kedar se dva združita, da bi kaj pridobila v škodo drugih. Če jih tedaj mnogo trdi, da so v denarnih zadevah interesi obeh polovic države skupni, enaki, pa ne morejo povedati, na čigave stroške gré ta skupnost, je to abotno.

Pri prvi pogodbi so mislili le na višo politiko, materijalna vprašanja so bila le pritaknjena. Pozabili so na to, da druga polovica sedanjega stoletja je le gol materijalizem, kateremu se mora podvreči tudi politika, in zato je danes pogodba cela zmešnjava. Oni del dualizma, ki ga je leta 1867. Avstrija dala Ogrom kot nameček za notranjo vravnavo, je danes glavna točka pogodbe. Oggerska potrebuje večje podpore od Avstrijske strani, Avstrija pa, da ne spravi na kant sebe in Oggerske, take podpore ne more dati. Največi zadržek je tedaj politična enakost, kakoršna se je naredila po prvi pogodbi. Obe mislite, da imate pravico, le terjati, nasprotni del pa da mora odjenjati.

Leta 1867. se je po Beustovih nakanah izvršila ta pogodba brez ljudske volje. Oba parlamenta sta dobila v roke nekaj že gotovega, kar so sklenili na krmilu stoječi diplomati med sabo. Ko bi bili takrat, kakor danes prepustili parlamentoma določbe pogodbe mirno pretresati, bila bi se pogodba dualizmu ali popolnoma razbila, ali pa bi bila dobila trdno podlago. Dandanes je pa mogoče le dvoje: da ostane vse pri starem, ali pa da se Avstrija in Oggerska gospodarsko popolnoma ločite. Ker pa že po obojnih temeljnih državnih postavah, na Oggerskem še celó po pragmatični sankciji, morate biti vojaščina in denarstvo skupna, je, dokler se v obeh polovicah ne more vpeljati metalna veljava, podlaga daljne skupnosti edino le stara mera, „status quo“.

To je in mora biti prepričanje Avstrijskega parlamenta. Ne le, da Avstrija ni v stanu, še dalje žrtvovati se za Oggersko, bi daljno odjenjavanje, daljno pridajanje Avstriji bilo nevarno, ker bi se Ogrri pri svojih poznejših tirjatvah gotovo na to sklicavali in upirali; mislili bi, da jim je treba le čvrsto na noge stopiti, pa bo Avstrija dala se molzti.

Sitno je gotovo za obojno vlado to, če ste med sabo napravili že račune, pa jima jih državna zborna prenašata, al od druge strani pa bi parlamentarizem prišel ob veljavo, če bi parlamenti vsim vladnim sklepom morali priterjevati. Vrh tega pa nastane veliko vprašanje: je li Avstrija, so li Avstrijski narodi ali Avstrijski državni zbor stvarili sedanjo obliko države, niso li marveč Ogrri sami poganjali se za samostojnost, in tako naredili sedanje brezno med obema deloma cesarstva?

Če so nasledki dualizma zdaj Ogrom nadležni, so tega sami krivi. Če pa nočejo uživati sadú ločitve, pač lahko pridejo nazaj na stan pred letom 1867. Avstrija se taki zvezi ne bo ustavljala. Al raztrgati cesarstvo v dva dela, potem pa terjati, da pripoznava večji del enakost manjšemu, to je nenaravna stvar, ki je parlamentarizem, po katerem se manjšina mora podati večini, nikakor trpeti ne more.

Ozir po svetu.

Nihilizem na Ruskem.

(Konec.)

To so bila žalostna znamenja. Car in ministri so bili prepričani, da je temu mnogo kriva slaba izobraženost, pridobljena v šolah novejših dôle, po liberalno vstrojenih. Zato se je izdala ostra zapoved: da se v

šolah ima posebno paziti na vero, in da se nima nigdar učiti, kar bi kolikor toliko škodilo veri. Poleg tega je najvišji procureur imenovan „za ministra poduka in ljudskega izobraževanja“, a policiji je naročeno, naj bolje pazi na tiskovine. Iz tega se vidi, hoteli so se opirati na cerkev, pričakujoči od nje pomoči. Al prevarili so se. Iztočna cerkev ne more krotiti onega življa, ker je omejena le na gole obrede in jo sicer mnogo ovira državna ustava, da bi se prostejše gibala, kar jej je neobhodno potrebno, ako se hoče bojevati za vzvišene namene. Kedar mora cerkev vpeljavati v šolo take molitve, v katerih se kliče sv. duh: „naj dopusti, da poduk napreduje na slavo caru in cerkvi“, je preslaba, delovati na to, da nje verniki odstranijo dela Bunsenova, Renanova itd. To je sedanja državna cerkev mogla tim manj storiti, ker Rusko ljudstvo ni imelo one odgoje, katero je krščanstvo dajalo v srednjem veku drugim narodom in katera odgoja, kakor se vidi, je bila neobhodna prehodnica vsem dogodkom novega veka.

O vsem tem se je mogel minister Tolstoj skoro sam prepričati, ker poleg vseh onih naredeb so bile že leta 1869. nove preiskave zoper nihiliste. Blizu 700 udov je imelo eno društvo v Moskvi in Petrogradu, in namen mu je bil, napravljati nemir. To društvo je vsakega uda usmrtilo, kateri bi ne bil hotel njegovih ukazov spolnovati ali bi ga hotel ovaditi. Glavna osoba je bil sin necega kmeta, ali kakor trdé drugi, necega popa, ki je začetkom leta 1869. vznemiril bil dijake ter je zaradi tega pobegnil bil v Švico. Vrnivši se domov, je zopet osnoval društvo, kateremu je bilo namen, da podžge ljudsko ustajo. Že je bil dan odločen, a izvedelo se je to in predno je ušel v Švico, so ga poslali nazaj na zahtevanje Ruske. Preiskava je pokazala, kako globoko je bil že padel in koliko mladine zapeljal. Nič ni obžaloval zločinov, katere je društvo doprineslo na njega račun.

Minister, vidivši, da prvo sredstvo slabo koristi, je mislil boljši vspeh doseči, ako z manjša broj realnih in meščanskih šol, a da napravi več humanističnih. Mislil je, da humanizem ne bode mladine tako lahko zapeljal na krivo pot, kakor naravoslovne znanosti. Mislil je nekoliko časa, da je pravo pogodil. Ko je v jeseni l. 1874. obiskaval šole in došel v Kijev, pohvalil je dober duh mladeži, odkar se bolj bavi s klasicizmom. A glej! Ravno takrat zasači tajna policija zarotnikov družbo, katere udje so bili mlada inteligenca. Ta mlada gospôda je zeló pridno občevala s kmeti in jih vabila k sebi. Pravda je odkrila, da so mladi plemiči lazili v sêla, tam učili in svoje skrivaj tiskane bukve delili kmetom, samo, da bi svoje ideje bolj razširjali.*)

Za tem je našla policija skoraj vsak mesec kako skrivno društvo. V jeseni 1875. se je vlada vznemirila in poklicala pomoč. Tudi pravni minister je zahteval od vdeležnikov in knez Mihael od garde, da s podukom delujejo proti nihilistom. Slabo so pogodili; večina služabnikov je mislila, kakor oni prevratniki. Minister poduka je tožil v okrožnici do šolskih predstojnikov, kako se med mladino širijo prekucijske ideje. Minister pravi, da že stariši kvaré svoje stroke, in zato pozivlje šolo, naj podvoji svoje moči in popravi in nadomesti družinsko odgojo. Iz te okrožnice se razvidi, da se je nihilizem razširil po 37 gubernijah. A ves trud je bil zastonj. Nihilizem se je širil dalje in kmalu

*) O nihilizmu početku in razvoju je pisal tudi učeni naš rojak prof. dr. Fr. J. Celestin v svoji knjigi „Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“ (glej str. 366 in naprej).
Prevoditelj.